

HELEN FISHER

Anatomia iubirii

O istorie naturală a
relațiilor de dragoste
și a destrămării lor

Traducere din engleză de
Oana Badea

**PSIHOLOGIA
PENTRU
TOȚI**

TREI

EDITORI

Silviu Dragomir

Vasile Dem. Zamfirescu

DIRECTOR EDITORIAL

Magdalena Mărculescu

REDACTOR

Manuela Sofia Nicolae

COPERTA

Faber Studio

DIRECTOR PROducțIE

Cristian Claudiu Coban

DTP

Mihaela Gavriloiu

CORECTURĂ

Rodica Petcu

Dușa Udrea-Boborel

**Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale
a României**

FISHER, HELEN

**Anatomia iubirii: o istorie naturală
a relațiilor de dragoste și a destrămării
lor / Helen Fisher.** – București: Editura
Trei, 2018

Contine bibliografie

ISBN 978-606-40-0392-8

159.9

ISBN 978-606-40-0392-8

Titlul original: *The Anatomy of
Love. A Natural History of Mating,
Marriage, and Why We Stray*

Autor: Helen Fisher

Copyright © 2016, 1992 by
Helen E. Fisher

Published by arrangement with
W.W. Norton & Company

Publicat prin acord cu W.W. Norton &
Company

Copyright © Editura Trei, 2018
pentru prezenta ediție

O.P. 16, Ghiseul 1, C.P. 0490,
București
Tel.: +4 021 300 60 90;
Fax: +4 0372 25 20 20
e-mail: comenzi@edituratrei.ro
www.edituratrei.ro

**PENTRU OAMENII CARE IUBESC,
DE PRETUTINDENI**

Și în memoria lui Ray Carroll

CUPRINS

Prolog: Pentru dragoste!	9
1. Joaca oamenilor	13
2. De ce el? De ce ea?	39
3. Este monogamia naturală?	73
4. De ce înșelăm?	96
5. Proiect pentru divorț	128
6. „Când slobod prin păduri nobilul sălbatic alergă“	155
7. Coborârea din Eden	185
8. Tirania dragostei	216
9. Îmbrăcat pentru a impresiona	246
10. Bărbații și femeile sunt ca două picioare: Au nevoie unul de celălalt pentru a avansa	278
11. Femeile, bărbații și puterea	308
12. Aproape om	333
13. Prima societate a abundenței	352

14. Pasiune trecătoare.....	380
15. Până când moartea ne va despărți.....	402
16. Sexul în viitor.....	421
 Anexa A: Scala Fisher pentru dragostea romantică	459
Anexa B: Inventarul de temperament Fisher	469
Anexa C: Graficele divorțurilor	477
Mulțumiri.....	485
Note	487
Bibliografie.....	559

PROLOG

PENTRU DRAGOSTE!

Ziarist: De ce scrieți numai despre relații?

Nora Ephron: Mai există și alte subiecte?

Călătoream de curând prin ținuturile munțioase din Noua Guineă, pe bancheta din spate a unei camionete, și stăteam de vorbă cu un bărbat care avea trei soții. L-am întrebat câte neveste și-ar dori să aibă. A urmat o pauză, timp în care și-a frecat bărbia cu mâna. M-am întrebat: Oare va spune cinci? Zece? Douăzeci și cinci de soții? S-a aplecat către mine și mi-a șoptit: Niciuna.

Suntem o specie care formează relații pe bază de perechi. Aproximativ 85% dintre culturi îi permit unui bărbat să aibă mai multe neveste, dar puțini bărbați își construiesc cu adevărat un harem. Bărbatul trebuie să aibă o mulțime de capre, vaci, pământ, bani și alte resurse impresionante pentru a convinge mai multe femei să împartă patul conjugal cu el. Chiar și aşa, poate fi o mare durere de cap să ai mai multe soții. Acestea

se ceartă între ele; uneori, chiar își otrăvesc copiii una alteia. Noi suntem construți pentru a ne crește copiii în echipe de câte doi — cu multe alte ajutoare în jurul cuibului.

Cartea de față reprezintă povestea acestei pasiuni umane monumentale: iubirea. Dar și a tuturor lucrurilor care derivă din strategia umană fundamentală de reproducere: felul în care facem curte; pe cine alegem; cum relaționăm; de ce unii comit adulter, iar alții divorțează; cum a evoluat instinctul de a iubi; de ce avem nevoie de adolescenti și rețele ample de rude pentru a ne crește copiii; de ce bărbații nu pot să semene mai mult cu femeile și invers; modul drastic în care s-au schimbat sexul și romanticismul odată cu inventarea plugului; și, în ultimul capitol, o perspectivă nouă asupra sexului din viitor.

Când W.W. Norton mi-a cerut să fac o a doua ediție a acestei cărți, am acceptat cu bucurie, gândindu-mă că era un privilegiu și o sarcină ușoară. Durase zece ani să scriu prima versiune; am crezut că revizuirea îmi va lăua zece zile. Apoi am citit cartea și mi-am dat repede seama că trebuie să o actualizez aproape pe toată.

Așadar, am adăugat acum o mulțime de informații și idei, inclusiv date obținute din cercetările neurocognitive despre dragoste, respingerea în dragoste și dragostea pe termen lung; noile mele date despre biologia personalității și motivul pentru care ne îndrăgostim de o persoană și nu de alta; informații noi despre adulter, dependența de dragoste, selecția sexuală și alegerea partenerului; cele mai noi statistici referitoare la tiparele de divorț de la nivel mondial; teoria mea despre dezvoltarea moralității pe parcursul vieții; ipoteza mea referitoare la obiceiurile moderne de a ieși la întâlniri — ceea ce numesc eu „dragostea lentă”; și o sumedenie de informații noi despre sexul din viitor, obținute în

colaborare cu Match.com¹. De asemenea, am adăugat referințe pentru adăugirile mele (și am păstrat majoritatea bibliografiei originale) și două dintre chestionarele mele, ca anexe suplimentare.

Jurnalistul David Gergen m-a numit cândva „ultima optimistă din America“. Există numeroase motive de plâns, dar există și multe lucruri de sărbătorit — inclusiv instinctul uman inepuizabil de a iubi. Tehnologia schimbă modul în care facem curte. Dar nu poate schimba dragostea. Dragostea romantică și atașamentul izvorăsc din cele mai primitive regiuni ale creierului, alături de cele care guvernează setea și foamea. După cum spunea Platon, foarte corect, în *Simpozionul*: „Zeul dragostei trăiește într-o permanentă stare de necesitate“. Într-adevăr, iubirea este o nevoie, o dorință, un imbold de a încerca să câștigăm cel mai mare premiu din viață aceasta: un partener de cuplu. Suntem născuți pentru a iubi. Dacă vom supraviețui ca specie, ne vom îndrăgosti și vom forma relații de cuplu și peste un milion de ani.

Cartea mea trasează traectoria acestei pasiuni umane indestructibile. și se încheie într-o manieră pozitivă. Eu cred cu tărie că, dacă a existat vreodată în evoluția umană o perioadă în care oamenii au avut ocazia de a încheia parteneriate de succes, această perioadă este prezentul.

Pentru dragoste,
Helen Fisher

1

JOACA OAMENILOR

CURTAREA

„Mișcate de forță iubirii,
fragmentele de lume se caută unul pe celălalt
pentru ca lumea să poată fi.“

— PIERRE TEILHARD DE CHARDIN

Într-o poveste apocrifă, un coleg s-a întors cândva către marele genetician britanic J.B.S. Haldane și i-a spus: „Domnule Haldane, știind ceea ce știți despre natură, ce îmi puteți spune despre Dumnezeu?“ Haldane i-a răspuns: „Are o preferință exagerată pentru gândaci“. Într-adevăr, în lume există peste 300 000 de specii de gândaci.

Aș adăuga că „Dumnezeu“ adoră jocul de împerechere al oamenilor, deoarece niciun alt aspect al comportamentului nostru nu este la fel de complex, de subtil sau de răspândit. Și, deși aceste strategii sexuale diferă de la un individ la altul, coregrafia esențială a curtării

umane, a idilei, a iubirii și a căsătoriei are o multitudine de planuri ce par întipărîte în psihicul oamenilor: un produs al timpului, al selecției și al evoluției.

Acestea încep în momentul în care bărbații și femeile intră în raza de curtare – cu modul în care flirtăm.

LIMBAJUL TRUPULUI

Irenäus Eibl-Eibesfeldt, etolog german¹, a observat un tipar ciudat în comportamentul de flirt al femeilor. Eibl-Eibesfeldt a folosit un aparat de fotografiat cu o lentilă secretă, astfel încât atunci când îndrepta aparatul în față, acesta făcea, de fapt, poze dintr-o parte. În acest fel, el putea focaliza asupra peisajelor locale și imortaliza expresiile faciale naturale ale oamenilor din jurul său. În călătoriile sale prin Samoa, Papua, Franța, Japonia, Africa și Amazonia, a surprins numeroase secvențe de flirt. Apoi, după ce s-a întors în laboratorul său din Institutul de Fiziologie Comportamentală Max Planck, de lângă München, Germania, a analizat cu atenție fiecare episod de curtare, cadru după cadru.

A reieșit un tipar universal de flirt la femei. Se pare că femeile din locuri extrem de diferite, cum ar fi jungla amazoniană, saloanele din Paris și regiunile muntoase din Noua Guineă flirtează cu aceeași serie de expresii.

În primul rând, femeia îi zâmbește admiratorului ei și își ridică sprâncenele într-o mișcare rapidă și sacadată, atunci când își deschide ochii larg, pentru a se uita la el. Apoi, își coboară pleoapele, își înclină capul în jos și într-o parte și își ferește privirea. De multe ori, își acoperă față cu mâinile, chicotind nervos pe măsură ce se retrage în spatele propriilor palme. Acest gest secvențial de flirt este atât de specific, încât Eibl-Eibesfeldt este

convins că este înnăscut, o tactică de curtare feminină care a evoluat acum miliarde de ani, pentru a semnală interesul sexual și/sau romantic.

Se poate ca și alte strategii folosite de oameni să își aibă originea tot în trecutul nostru primitiv. Privirea sfioasă este un gest în care femeia își îclină capul și se uită în sus, timid, la peștorul ei. Și femeala oposum face același lucru, întorcându-se către pretendentul său, înclinându-și botul și privindu-l drept în ochi. Animalele scutură adesea din cap, pentru a atrage atenția. Femeile implicate într-un ritual de curtare fac acest lucru în mod regulat; își ridică umerii, își arcuiesc spatele și își scutură buclele într-o mișcare rapidă și amplă. Albatroșii își scutură capetele și clămpănesc din ciocuri, între reprise de dat din cap, aplecări și frecat ciocurile unul de celălalt. Țestoasele de uscat își întind și își retrag gâturile, aproape atingându-și nasurile unul de altul. Femeile nu sunt singurele creațuri care își folosesc capetele pentru a flirta².

Și bărbații folosesc tactici similare cu cele observate la alte specii. Ați intrat vreodată în biroul șefului dumneavoastră și l-ați văzut lăsându-se pe spate în scaun, cu mâinile împreunate la ceafă, coatele în sus și pieptul împins înainte? Poate că a și ieșit din spatele biroului, s-a apropiat de dumneavoastră și v-a zâmbit, și-a arcuit spatele și și-a împins jumătatea de sus a corpului înainte? Dacă da, aveți grija. S-ar putea să își anunțe, inconștient, dominanța asupra dumneavoastră. Dacă sunteți femeie, s-ar putea, în schimb, să vă curteze.

„Împingerea pieptului înainte“ face parte din mesajul postural de bază folosit de regnul animal – „a părea mai mare“. Făpturile dominante se „zbârlesc“. Peștii cod își umflă capetele și își împing în față aripioarele pelviene. Șerpii, broaștele și broaștele râioase își umflă corpurile. Antilopele și cameleonii se întorc în lateral, pentru a-și

scoate în evidență mărimea. Cerbii catâri se uită pieziș pentru a-și etala coarnele. Pisicile se împinge. Porumbeii se umflă în pene. Homarii se ridică pe vîrfurile picioarelor pe care merg și își intind cleștii deschiși. Gorilele se bat cu pumnii în piept. Bărbații doar își împing pieptul înainte.

Atunci când se confruntă cu o creatură dominantă, multe animale se fac mici. Oamenii își apropi degetele de la picioare, își încovoia umerii și își lasă capul să atârne. Lupii își bagă coada între picioare și pleacă pe furiș. Homarii inferiori se ghemuiesc. Iar multe specii se pleacă. Un cod intimidat își răsucesc corpul în jos. Șopârlele își mișcă tot corpul în sus și în jos. Cimpanzeii respectuoși dau din cap atât de repede și în mod repetat, încât primatologii numesc acest gest „reverență“.

Aceste poziții de „ghemuire“ și de „intimidare“ observate la o mulțime de creaturi se manifestă adesea și în ritualurile de curtare. Îmi aduc aminte de o bandă desenată dintr-o revistă europeană. În prima căsuță, un bărbat în slip stă singur pe o plajă pustie — are capul lăsat în jos, burta fiind atârnă, pieptul fiind este concav. În următoarea căsuță, o femeie atrăgătoare se plimbă pe plajă, pe lângă bărbat; acum, acesta are capul sus, își trage burta și își umflă pieptul. În ultima căsuță, femeia a dispărut, iar bărbatul revine la poziția normală, neattractivă. Nu este neobișnuit să vezi bărbați și femei umflându-se sau micșorându-se pentru a semnală importanța, vulnerabilitatea și disponibilitatea.

PRIVIREA „COPULATIVĂ“

Privirea este, probabil, cea mai frapantă strategie umană de curtare. Reprezintă limbajul ochilor. În

culturile occidentale, în care este permis contactul vizual între sexe, bărbații și femeile se uită cu atenție la un potențial partener, două sau trei secunde, timp în care pupilele li se pot dilata — un semn de interes ridicat. Apoi, persoana care privește își coboară pleoapele și se uită în altă parte.³

Contactul vizual pare să aibă un efect imediat. Privirea declanșează regiuni primitive ale creierului uman, scoțând la suprafață una dintre cele două emoții fundamentale — abordarea sau retragerea. Nu puteți ignora privirea unei alte persoane ațintită asupra dumneavoastră; trebuie să reacționați într-un fel. Puteți zâmbi și iniția o conversație. Vă puteți feri privirea și strecuра către ușă. Dar înainte, probabil că vă veți trage de lobul urechii, vă veți aranja bluza, veți căsca, vă veți juca cu ochelarii sau veți face o altă mișcare lipsită de importanță — „deplasându-vă atenția“ — pentru a calma anxietatea, în timp ce vă hotărâți în ce fel să răspundeți la această invitație, dacă fugiți din zonă sau rămâneți și vă implicați în jocul curății.

Această privire, cunoscută de etologi drept privirea copulativă, ar putea fi întipărită în psihicul nostru evolutiv. Cimpanzeii și alte primate se uită la inamicii lor pentru a-i amenința; de asemenea, privesc adânc unii în ochii altuia pentru a se împăca după o luptă. Privirea este folosită și înainte de raportul sexual, după cum s-a observat la bonobo sau cimpanzeii „pitici“ — maimuțe înrudite îndeaproape cu cimpanzeul comun, dar mai mici și, poate, mai inteligente. Câteva astfel de creaturi aproape umane trăiesc în Grădina Zoologică din San Diego, unde femelele și masculii se împerechează în mod regulat. Dar, chiar înainte de contactul sexual, cuplul petrece câteva momente privindu-se adânc în ochi.⁴

*